

PRILOG 2:

Povijesna jezgra Kule Stojana Jankovića, (25. 05. 2013.)

Dr.sc. Uroš Desnica, dipl. ing.

Nacrt Priloga o prostorima i zbirka povijesne jezgre sklopa Kule Jankovića kao ulazni podaci za Studiju o obnovi i revitalizaciji Muzeološko-Informacijskog dijela kompleksa

Plan centralnog dijela kompleksa Kula Jankovića u Islamu Grčkom

Raniji materijali i Izvješća definirali su inicijativu osnivanja i izgradnje **Međunarodnog Sveučilišnog Centra** (u daljnjem tekstu **Centar**) u okviru kompleksa Kule Jankovića, u tzv.. 'Sjevernoj fronti' (6, 6a, 6b, 6c), te su vlasnici su sa Sveučilištem u Zagrebu sklopili *Sporazum* o dugoročnom korištenju (29. 10. 2009),

Osim već postignutog dogovora o Sjevernoj fronti, vlasnici su iskazali spremnost omogućavanja javnog korištenja i drugih dijelova kompleksa, konkretno velikog dijela **povijesne jezgre Kule Jankovića** za koju želimo da se uredi kao memorijalni, muzejski dio u kojem bi se izložili najvrjedniji dijelovi iz bogatih zbirki Kule Jankovića, stvorio prostor koji bi omogućio i pristup te studij bogatih arhiva i biblioteke Kule Jankovića kao i ostavštine Vladana Desnice. Također, višekratno se razgovaralo i o drugim kompatibilnim sadržajima u povijesnoj jezgri Kule. Razumljivo je da će Muzejsko-informacijski dio morati biti uređen atraktivno, moderno, interaktivno, koristeći maksimalno suvremena tehnička rješenja i muzeološka saznanja, kao bitni/osnovni pristup prema samoodrživosti takvog centra i Kule kao kulturnog dobra.

Projekt Fonda za razvoj sveučilišta u Zagrebu predviđa, uz ostalo, i **izradu muzeološke studije** za sklop Kule, (Iz Sažetka: „(d) muzeološku studiju o prezentaciji baštine Kule”) uzimajući u obzir i razvojne i promidžbene potrebe MSC-a.

Izrada studije podrazumijeva tri pod-zadatka: a) mikroregija - interpretacija gornjih Ravnih kotara; b) Kula – uspostava interpretacijskog centra; c) memorijalni prostori u Kuli.

Cilj je ovog dokumenta dati precizne kvalitativne i kvantitativne podatke o prostorima koji čine Povijesnu jezgru Kule Jankovića, kao bitne ulazne podatke za izradu muzeološke studije:

Najstariji dijelovi kompleksa su: 'Kula'(1), 'Stara kuća'(2), zgrada sa 'Salom' (3) 'Ortulanica' (7), te, naravno, crkva Sv. Đurđa (izvan gornje slike).

Slijedi detaljni popis i veličina prostora u povijesnoj jezgri Kule, koji su predviđeni za memorijalne/izložbene/informativne sadržaje. Podaci su sačinjeni korištenjem projektne dokumentacije koju je Udruga naručila i pribavila od arhitektonskog biro-a D&Z, Zadar, konkretno iz knjige Nacrta ARHITEKTONSKI IZVEDBENI PROJEKT. Sve navedene površine su neto, dakle i bez vanjskih i bez unutrašnjih zidova. Kao važnije za planiranje, ovdje navodimo neto površine (a na konkretnim objektima odnos površina bruto/neto= 1,58).

STARA KUĆA:		m2	m2
PRIZEMLJE			
1	"Straža"	15,29	
2	"Škrotorij"	26,46	
3	"Retrobotega"	17,43	
3	Čajna kuhinja	3,95	
3	Sanitarni čvor	3,41	
	Zbroj		66,54
PRVI KAT			
4	prva soba	16,63	
5	druga soba	27,61	
6	treća soba	26,48	
7	stepenice	0	
	Zbroj		70,72
DRUGI KAT			
7	četvrta soba	26,84	
8	peta soba	25,14	
9A	šesta soba	11,67	
9b	predprostor od WC	2,03	
9c	WC	2,58	

10 TAVAN	0	
	Zbroj	68,26
Ukupno St. Kuća		205,52

KULA, SALA, TAMNICA

SUTEREN (Tamnica, Ispred tamnice, boce)

11	Tamnica	29,87	
12	Pretprostor tamnice	16,65	
13	„Izba“	15,62	
14	Ostava ("Boce")	10,32	
15	Uz tamnicu („skrivena komora“)	6	
16		0	
			78,46

MEĐUKAT Sala, St. Kužina, Kula)

17	Ispred Sale	14,51	
18	Sala	36,38	
	Stepnice za St. Kuću	0	
19	St. Kuhinja	31,61	
20	pred-prostor	3,18	
21	terasa Kule,m2=0.25	8,98	
22	Stepenište Kule,s podestom I	5,4	
23	Stepenište Kule,s podestom II	5,4	
	(površina terasa Kule je 35,92 m2)		
Ukupno Sala, Kuhinja,Kula			105,46

24 ORTULANICA	2x	20	40
----------------------	-----------	-----------	-----------

UKUPNO neto m2: 429,44

UKUPNO bruto m2: 677,28

Također su predviđeni razni prostori za dodatne sadržaje (konkretno **caffe-restoran, prostori za unutrašnje i vanjske dodatne aktivnosti**), eventualno u vidu su-korištenja sa MSC i drugim korisnicima (razne revitalizacijske aktivnosti (Na tlocrtu 7, 8a, 8b te 2a/kat:). Ukupna površina oko (neto) **320 m2**.

Također, prostor crkvice (**oko 120 m2**) ukupno, mogao bi djelomično poslužiti, naravno isključivo za sadržaje primjerene prostoru. To je svakako znatno ograničenje, ali ipak pruža određene mogućnosti. Na primjer, vjerujem da bi bilo vrlo poželjno na ikonostasu izložiti kopije (ili bar kvalitetne fotografije na čvrstoj podlozi, u prirodnoj veličini), prestolnih i drugih ikona, koje su svojevremeno i bile na ikonostasu.

Sve skupa to čini ukupno oko **870 m2 prostora neto**, u zatvorenim prostorima/zgradama.

Nadalje, za događanja u i oko zatvorenih prostora „Muzejskog centra“ (ili kako će se već zvati prostor za memorijalne/izložbene/informativne kulturne sadržaje) za razna prigodna događanja za sukorištenje su raspoloživa (i već više puta vrlo uspješno korištena) i 2 otvorena dvorišta („tzv. „velika avlija“ i „mala avlija“), ukupne površine oko **3.500 m2**.

Nadalje, kao dio tog „Muzejskog centra“ na raspolaganju je i *Arboretum* – park oko Kule Jankovića, za zajedničko korištenje svih korisnika, ukupne površine blizu **4 ha (40.000 m2)**.

Dijelovi

"Kula" (1): oko 6 m x 10 m, dvije etaže+donja terasa+gornja kula. Ovaj objekt je u znatnoj mjeri saniran (uključivo riješeno prokišnjavanje te „luminarij“ na sredini „Stare kuhinje“, zatim instalacije struje u „Staroj kuhinji“. (Preostaje još, eventualno, uvođenje struje na stubištu Kule i terasi (ili terasama), te za osvjetljavanje Kule izvana). Objekt "Kula", ima višu i nižu terasu/osmatračnicu/vidikovac. Na prvom katu je prostrana kuhinja bačvastog svoda. I ranije je u njoj bio izložen veći dio etnografske zbirke, koja je tamo i vraćena te ponovno postavljena tijekom ljeta 2012 g.. Ispod kuhinje (prizemlje/suteren) je 'tamnica', pred-prostor tamnice, sa 'samicom' (dubine, po predaji, 20-ak metara) te 'tajna' prostorija sa skrivenim ulazom (u podu stepeništa od Kule).

Stara kuhinja je rekonstruirana na način kako ju je, za života, uredio Vladan Desnica (dobar dio etnografske zbirke je sačuvan a postoji i izvrsna, detaljna dokumentacija, uključivo fotodokumentaciju). Zbirka je vraćena iz depoa Zavičajnog muzeja u Benkovcu i ponovno izložena, u okviru dobivenog Projekta od američke fondacije Tourism Cares. Centralni dio kuhinje (prostrani stol sa bancima – još nije rekonstruiran) mogao bi se, po dogovoru, koristiti i za druge namjene, npr. radionice, za tematske/demonstracijske sastanke, itd., u vrijeme kad prostor nije otvoren za posjetitelje.

Stara kuća (2): 3 etaže, 7x12 m2. Ima armirano-betonsku ploču (deku) između prizemlja i I kata. Ima obnovljeni krov, drugi kat (drveni pod), obnovljene kamene prozorske okvire te vanjske i unutarnje prozore. Nedostaju još stepenice na drugi kat, tavan, te dio unutarnjih pregrada.

Također, za sada (kraj 2012 g.) sanirano je i uređeno prizemlje, gdje su injektirani, hidro-izolirani te ožbukani zidovi, te je u niskoj, stražnjoj prostoriji, tzv. „Retrobotega“, uređen sanitarni čvor Sredstvima iz EU Sveučilišnog projekta. S vanjske strane objekta provedena i vanjska hidro-izolacija, te regulirana odvodnja oborinskih voda.

2a) U produžetku 'stare kuće' je ruševina zgrade s '**kotarinom**' (kukuruzanom) na katu te s dvije prostorije u prizemlju. 'Kotarinu', kao izuzetno lijepi dio kompleksa se obnavlja (Min. Kulture i Min. Turizma RH), ka „tradicijaska kuća“. Prostor je, po obnovi, predviđen za aktivnosti nevladinih udruga (Društvo za obnovu i revitalizaciju kule Stojana Jankovića – mostovi, zatim, posebno, CMS, te lokalne udruge, kao što su „Ravni kotari“ iz Islama, te druge, po dogovoru), pa bi se tu održavale radionice i edukacija ne-akademske sadržaja, popularna predavanja, posebno za lokalno stanovništvo te, eventualno, za turističke sadržaje. Veća prostorija bi se uredila multifunkcionalno: po potrebi kao skupna spavaonica, a u ostalim periodima te dnevno kao dvorana za neakademske aktivnosti: održavanje tribina i predavanja te radionica na teme korisne lokalnom stanovništvu (edukacija agronomskim

mjerama, prednostima određenih poljoprivrednih kultura prilagođenih specifičnostima podneblja, o mogućnostima korištenja poticaja, o ruralnom turizmu, o čuvanju ostataka etnografske baštine, u suradnji s odgovarajućim službama u Zadarskoj županiji i ministarstvima).

Gornji kat kotarine, (prostrani, nepregrađeni prostor, s drvenim rešetkastim zidovima, služio bi za ljetne aktivnosti, uz zajednično korištenje Udruga, MSC-a te muzejskog centra.

Sala i ispred sale (3): 6,5x12 m2: Ima novi krov i središnje zidove, u 2011 je izrađen plafon, žbuka, drvenarija te unutarnje uređenje, a 2012 g. ožbukana je cijeli prostor (starinskim načinom, žbukanjem „na žlicu“), te zatim i ofarban u bijeloj boji. Ulazni dio ('Ispred sale') bio je nekada uređen ambijentalno, s primjercima oružja, ikona, te ormarićima s dijelovima zbirke rimskog stakla, numizmatike, iskopina, upotrebnih predmeta. 'Sala' je bila uređena kao reprezentativni salon (kraj 19/prvi dio 20 st.), s portretima Jankovića/Desnica te zbirka umjetničkih predmeta.

Odluku da li će se Sala ponovno urediti na sličan reprezentativni način (da evocira vrijeme povijesnih Jankovića/Desnica), ostavlja se budućnosti. Za sada je cijeli prostor (bez pregradnog zida) uređen kao veća multifunkcionalna dvorana (oko 50 m2). U njoj je 2010/2012 g. na zidovima postavljena izložba „Ususret obnovljenoj Kuli“, a također se koristila u 2012 g., kao i ranijih godina, za praktički sve revitalizacijske aktivnosti. Ona bi se, do odluke da li će se pristupiti rekonstrukciji povijesne Sale, mogla koristiti i dalje za slične sadržaje: a i ako se rekonstruirala, mogla bi se koristiti izvan radnog vremena Muzeja na primjer. za svečanije prigode kao reprezentativni salon za sastanke.

Najvažnije je da je radovima obnove, posebno u 2019-2012 g., najstariji povijesni dio (**Kula, Stara kuća, Sala (1, 2 i 3)**) sada doveden u stanje da se može zatvoriti (vrata, prozori), namjestiti u granicama sadašnjih mogućnosti i dijelom koristiti – tako da je 25. 07. 2012 g. Kula Jankovića svečano otvorena za javnost (detaljnije na www.kulajankovica.hr).

Raspoloživi prostori u svakom slučaju trebaju ponovno postati dom onoga inventara Kule Jankovića koji je preživio rat - povijesnih i umjetničkih zbirki Kule, biblioteke te arhivske građe porodice Mitrović-Janković-Dede-Desnica, kad se za to steknu uvjeti, bilo da su tamo pohranjeni i dijelom (o Zbirkama i Arhivima u najkraćem vidjeti niže).

Ortulanica (7)

Uz glavni ulaz u kompleks nalazila se mala četvrtasta zgrada s krovom na četiri vode, od koje su ostala samo tri kamena zida, vjerojatno starija manja kula. Po rekonstrukciji (obnovi) uredila bi se i koristiti kao portirnica, info punkt za suvenire i izdanja o Kuli, njezinoj povijesti, zbirkama, parku i ličnostima koje su uz nju vezane, itd.

Uz nju, duž istočnog zida (8a), (8b) i (8c) pa sve do ugla s južnim zidom, planira se obnoviti trijem ('teza'). Dio trijema sjeverno od kapije služio je kao sklonište za kočije, te se sada planira za slično korištenje - kao parking za onih nekoliko automobila stalnijih korisnika kule – vlasnika, kustosa, specijalnih gostiju. Tako bi se izbjegla sadašnja sasvim neadekvatna i ružna slika automobila parkiranih uz ulaz u povijesnu jezgru ili Kulu. U dijelu trijema južno od Ortulanice planira se osigurati mirni (i gotovo nevidljivi) kutak, iza gustog raslinja, za odmor i osvježenje posjetitelja-turista (caffe i sanitarni čvor).

Zbirke i arhivi

Srećom, najvrjedniji dijelovi inventara Kule Jankovića preživjeli su ratna razaranja, i sada se nalazi na raznim lokacijama.

Umjetničko-kulturno-povijesne zbirke Kule su vrlo detaljno popisane, i stručno obrađene u opsežnoj knjizi (Registar baštine Kule Jankovića, autor mr. sc. Milorad Savić) koja je u završnoj fazi pripreme za tisak, te bi se trebala pojaviti u javnosti unutar nekoliko mjeseci, pa će podaci biti puno potpuniji.

Zasad navodimo samo preliminarne podatke, odnosno Popis i sadašnji status zbirki/arhiva:

Zbirka ikona (oko 40 ikona iz 16-18 st.; u potpunosti sačuvana),

Ikone su dijelom u Zagebu dijelom u Srbiji, te se čeka dovršenja rada međudržavne komisije i povratak inventara.

Najveći je izazov kako riješiti dostupnost javnosti ove izuzetno dragocjene zbirke, posebno s obzirom na sigurnosne razloge te mikroklimatske i druge uvjete koji bi bili adekvatni za pohranu i izlaganje. Samo izlaganje u Kuli praktički ne dolazi u obzir prije nego Kula stvarno oživi (domar je i za ovu svrhu, uz sve druge razloge, izuzetno važan, te mora biti što prije dio svake varijante revitalizacije ; a, zatim, naravno i osoblje Muzeja, kad se Muzej jednom utemelji i otvori za javnost).

Zbirka sakralnih predmeta (uglavnom sačuvana),

Radi se o manjem broju crkvenih predmeta i starih crkvenih knjiga (dijelom u Benkovcu dijelom u Srbiji). Radi se o manjem broju predmeta i sakralnih i liturgijskih starih knjiga (i ranije bilo u jednoj vitrini).

Etnografska zbirka (praktički je sasvim sačuvana, i nakon pohrane u muzeju u Biogradu), i prva zbirka, koja se u ljeto 2012 vratila u Kulu, gdje je ponovno postavljeno na mjesto i na način kako je to bio napravio Vladan Desnica u 1950-im godinama).

Naravno, i brojni drugi etnografski sadržaji mogu bitno produbiti i proširiti postojeći pristup, koji se temelji samo na prikupljenim artefaktima).

Arheološka zbirka (dijelom sačuvana),

Veći dio zbirke – kameni providur, razne spolije i iskopine bile su izložene u vanjskim prostorima. Mislim da za tu, sada i onako smanjenu, zbirku može poslužiti prostor ispred tamnice.

Galerija slika (uglavnom sačuvana),

(gotovo cijela je bila u Sali, gdje joj je, mislim, i logično mjesto po povratku)

Albumi starih fotografija (sačuvani, bili u Sali u dvije ladice komode),

Zbirka umjetničkih predmeta (u znatnom je dijelu nestala)

Zbirka antiknog namještaja (ostalo samo nekoliko komada, uključivo komoda iz Sale),

Biblioteka s oko 4.000 knjiga na raznim jezicima (sačuvana), a treba joj pribrojiti i biblioteku Vladana Desnice (daljnjih blizu 1.000 knjiga).

Ranije je bila pohranjena u 6 starinskih ormara za knjige (uništeni), doduše u po dva reda knjiga, te nekoliko polica srednje veličine.

Zbirka starog oružja - ono što je bilo ostalo u Kuli i prije rata, svega 3 primjerka oružja, su nestali.

Glavnina oružja je od 1950-tih u Hrvatskom povijesnom muzeju; nakon što ju je V. Desnica bio malim dijelom prodao a većim dijelom pohranio/donirao u Muzeju Srba u Hrvatskoj (ukupni popis raznih vrsta starog oružja iz Kule Jankovića – buzdovani, sablje, koplja, mačevi, itd – iznosi 220 primjeraka).

Vjerojatno bi bilo i atraktivno i izvedivo dobiti određenu količinu oružja na posudbu, jednom kad se muzejski prostori uredi: sada je tek nekoliko primjeraka iz te zbirke izloženo, dok je velika većina u depoima muzeja

Zbirka antiknog namještaja (praktički je nestala),

Arhivi Kule Jankovića Bogata arhivska građa je sačuvana u cijelosti, a znatnim dijelom je i stručno obrađena. Oni sadrži archive Jankovića i Desnica (arhiv Kule i arhiv Jankovića, te archive Vladimira Desnice, Uroša Desnice), a upravo je u tijeku i akvizicija arhivske građe Boška Desnice. Svaki od tih arhiva, sortiran, zauzima po jednu kartonsku kutiju srednje veličine – ukratko sve je opsega koji može stati, mislim, u jedan veći ormar (kao što je bilo i ranije, bez arhiva B. Desnice).

Arhiva sadrži i manju **Zbirku geografskih i katastarskih karata**.

Arhiv Vladana Desnice, - trenutno je u Zagrebu (gdje treba i ostati dok se ne dovrši obrada, digitalizacija, itd.), ali smatramo da bi se dugoročno trebala također pohraniti u Kuli, kamo i logički spada). Književni arhiv je opsega otprilike 0,5 m³, a drugo je 30-ak manjih kartonskih kutija (za format papira A5), s prepiskom, dokumentacijom i sl.

:

Osim navedenih „obaveznih“ sadržaja, koji su već i prije rata djelomično bili izloženi javnosti u Kuli, a koji će u obnovljenoj Kuli predstaviti javnosti najvrjednije dijelove iz bogatih zbirki i arhiva Kule Jankovića i porodice Desnica, te memorijalne zbirke ‘*Kuća pisca*’ (rudimentarni postav također je već bio uređen prije rata), navedeni povijesni prostori pružaju znatne prostorne i asocijacijske mogućnosti i za niz drugih sadržaja, koji će se, nadamo se, iskristalizirati i biti razrađeni u ovom Projektu, - mi ih svakako podržavamo.

Do sada su se spominjali sadržaji kao *Eko-muzej*, *Muzej mira*, te eventualno još neki – uvjereni smo da će kreativni i stručni rad renomiranog Partnera zaduženog za ovu dionicu cijelog MSC projekta, te interakcije i diskusije kroz ovaj Projekt biti plodonosni.

Činjenica da je Kula Janković važno kulturno dobro, uzajamno bi izrazito koristila i Muzejskom dijelu u povijesnoj jezgri i Međunarodnom sveučilišnom centru u ‘sjevernoj fronti’ dvorca. Očito u ovom Projektu, kojem je težište MSC, posebnu pozornost treba obratiti na sinergija Kule kao Kulturnog dobra i kao Međunarodnog sveučilišnog centra, te različite direktne i indirektno koristi koje će MSC imati zbog činjenice da se nalazi u kulturnom dobru dobro definiranog “brand name”.